

BİR ÖNCÜ VE ESERİ: PLANLI EĞİTİM VE DEĞERLENDİRME - TÜRKİYE'DE BİLİMSEL-TEKNİK PROGRAM GELİŞTİRME PARADİGMASININ DOĞUŞU*

Sümer AKTAN**

ÖZET

Türkiye'de program alanının akademik bir çalışma alanı olması 1945 sonrasında yaşanan sosyokültürel ve siyasal gelişmeler doğrultusunda olmuştur. Bu gelişmeler içinde Türkiye'nin ABD'nin müttefiki olmasıyla gerçekleşen ve aslında siyasal gelişmelerin etkisi ile oluşan eğitim ve kültür alanındaki işbirliğinin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. ABD'nin 1945 sonrası artan etkisi ile eğitim alanında kurulan iş birliğinin bir sonucu olarak ABD'ye doktora eğitimi için gönderilen öğrencilerin Türkiye'ye geri dönmeleriyle genelde eğitim bilimlerinde özelde ise programa ilişkin kavramların tanımlanmasında o dönemde ABD'de oldukça güçlü bir akım olan bilimsel teknik program geliştirme paradigması egemen olmuştur. Cumhuriyetin başlangıcından itibaren Fransız ve Alman pedagoji geleneği içinde gelişen Türk pedagoji düşüncesi 1945 sonrasında Anglo-Amerikan eğitim bilimi düşüncesi ile tanışmış ve kısa sürede pedagojiden eğitim bilimine geçiş ile pek çok alanda bu etki güçlü bir şekilde hissedilmiştir. Çoktan seçmeli test sınavları, değerlendirme odaklı eğitim çalışmaları ve program geliştirmede deneysel araştırmalar bu etkinin bir örneğidir. Nitekim program alanı program geliştirme olarak kavramsallaştırılmış ve Bobbitt, Tyler geleneğinden ortaya çıkan bilimsel teknik paradigma program ve öğretim çalışmalarında resmî bakış açısı olmuştur. Bu paradigmanın Türkiye'de basılı olarak ilk ifadesi Dr. Selahattin Ertürk tarafından kaleme alınan ve 1966 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından basılan Planlı Eğitim ve Değerlendirme isimli eserdir. Daha sonraki dönemlerde yazılmış olan program ve öğretime ilişkin kitapların genel bir çerçevesini sunan bu eser, Türkiye'de bilimsel teknik program geliştirme paradigmasının nasıl geliştiğini ve günümüzde Türkiye'de program geliştirme alanında yaptığı etkiler ile ayrı bir öneme sahiptir. Bu perspektif bağlamında tarihsel metodolojinin kullanıldığı bu çalışmanın amacı Türkiye'de bilimsel-teknik program geliştirme paradigmasının gelişim sürecinde önemli bir dönüm noktası olan ve Selahattin Ertürk tarafından kaleme alınan Planlı Eğitim ve Değerlendirme isimli eser bağlamında bilimsel teknik paradigmanın gelişim sürecini irdelemektir. Araştırmanın ortaya koyduğu bulguların Türkiye'de bilimsel-teknik paradigmanın genelde program alanının

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri, El-mek: saktanus@yahoo.com

anlaşılması özelde ise program geliştirmenin tarihsel süreç içindeki gelişimine ışık tutacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bilimsel teknik paradigma, sosyal verimlilik, program geliştirme, planlı eğitim ve değerlendirme.

A PIONEER AND HIS WORK: PLANNED EDUCATION AND EVALUATION-THE BIRTH OF THE SCIENTIFIC AND TECHNICAL CURRICULUM DEVELOPMENT PARADIGM IN TURKEY

ABSTRACT

Curriculum studies have become an academic/scientific field in Turkey after 1945 by means of socio-cultural and politic developments/events. Cooperation between Turkey and USA, not only in politics but also in education and culture, has an important role in these developments/events. As a result of USA's growing effect on cooperation of education, Turkish Phd graduates in USA caused scientific curriculum development paradigm in Turkey after they returned. By the time of the foundation of the Republic, the Turkish pedagogy stream which was shaped by French and German pedagogy tradition, influenced by Anglo-American education idea, so transition from pedagogy to education was experienced in many aspects strongly after 1945. Multiple test exams, evaluation based education efforts, and empiric researches in curriculum development are samples of this effect. The curriculum field has been conceptualized as curriculum development and scientific curriculum development paradigm emerged from Bobbitt, Tyler tradition has become the official point of view. In this context the initial book was written by Dr. Selahattin Ertürkand printed by the National Ministry of Education in 1966 by the name of "Planned Education and Evaluation/Planlı Eğitim ve Değerlendirme". Latter books on curriculum and teaching followed the notion of this book, which played an important role to show us how the paradigm of the scientific curriculum development changed. also this book has deep effects on curriculum development in Turkey. In this view, the aim of this study is to examine the evolution of the scientific curriculum development paradigm in the context of the book written by Dr. Selahattin Ertürkand by the name of "Planned Education and Evaluation/Planlı Eğitim ve Değerlendirme"of and historical methodology is applied. Results of this study are hoped to contribute scientific curriculum development paradigm in Turkey

STRUCTURED ABSTRACT

There are different perspectives in literature on the progress of curriculum development. The curriculum field was born in the United States. There are various perspectives that set the starting point for the curriculum field. Some researchers claimed that first one was the Yale Report in 1828(Pinar, Reynolds, Slattery ve Taubman, 1995). Another looks to the Committee of Ten in 1893 or curriculum works in Denver in

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

1923 (Tanner & Tanner, 1990). Still other works argue that the starting point of publishing is a book written by John Franklin Bobbitt in 1918. There are some good reasons that book is seen as a starting point of the curriculum field. First, this book represents various philosophical perspectives. John Franklin Bobbitt brought together important perspectives in his book. For example, Frederick W. Taylor’s Scientific Management, Hume and Locke’s philosophical orientations and social efficacy (Glanz ve Behar Horenstein, 2000; Ornstein ve Hunkins, 1988). This perspective was named as the scientific and technical paradigm in the literature of curriculum history. In addition, it has an important role of the birth of behavioristic curriculum development approach. Also, the managerial and system approach in curriculum development was contributed by the scientific and technical paradigm. After 1945 this paradigm spread out to many countries because of the political and military influences of the United States. (Abiko; 2014; Saari, Salmela ve Vilkkila, 2014; Vargas, 2014; Kim, Lee ve Joo, 2014; Lee, 2003). One of these countries was Turkey. After Second World War, the American perspective was received deeply into Turkish education thought and practice, especially primary school curriculum in 1948. While in early republic era continental European pedagogical thoughts influenced Turkish pedagogical thought, after 1945 Turkey incrementally gave up this perspective and adopted Anglo-American science of education perspective. Turkish doctoral students who were studied in American universities contributed to adopting this progress. The curriculum field is seen only as a technical design process. The National Ministry of Education and Universities in Turkey accepted this perspective and many books have been also published which promote this view. In this conceptual framework the purpose of this study is to investigate the developmental process of scientific and technical curriculum development paradigm in Turkey, according to the context of the book, *Planned Education and Evaluation* written by Dr. Selahattin Erturk. Historical methodology is used in this study because of it’s research problem.

Education was not seen as a science towards the end of nineteenth century. Alexander Bain's article that was published in *Mind* 1878, *Education as a Science*, was a milestone. Bain explained the main elements of the science of education. After that, psychological research and memory experiments contributed to the development of education as a science. Germany and France were lead countries in these studies. As these developments spread a new era began in the US. Many books were published about education as a science.

Another important factor in the emergence of education as a science is the philosophical context. Locke and Hume's empiricism and Comte's positivism contributed to this new pedagogy in relation to quantitative researches, statistical methods, independent observations and experimental research methodologies. Another important breakthrough for positivist pedagogical thought is *The Principles of Scientific Management* written by Frederick W. Taylor. Taylor's perspectives were used by educators to solve problems in school management. Examples of this can be seen in school administration, organizational structure of schools, inspection process and supervision.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

Still another important aspect was social efficacy. The schools, for the educators who defend social efficacy, were key institutions in dealing with the disruptions and dislocations in American life that were associated with the nation's late-nineteenth-and early-twentieth-century transformation into an urban, industrial society. The main purpose of education was to prepare youth for the specific work and citizenship roles, which they would hold when they reached adulthood, so doing render society more orderly and stable.

For social efficacy, the most important element in the learning and teaching process was a plan. The teaching process must be planned as well as railway construction. The early twentieth century in the US was marked by mass production, urbanization and immigration which caused a social crisis. Many social scientists searched for a solution to this problem. They tried to answer these questions: How can we maintain American democracy, and how can we build a society with social adaptation? Out of this social crisis, the key factor which emerged was not renovate school curricula but added new perspectives about the concept of curriculum. John Franklin Bobbitt criticized the curriculum making process at this time. According to Bobbitt, a textbook was the center of curriculum and teacher was the king of the classroom in the present curriculum making process. Also, there were many different people who decided what the schools must teach. Memorizing and recitation of text were the main teaching methods in the schools. It became clear that the necessary question was to examine the main characteristics of students at the end of the school year.

Bobbitt's perspective on curriculum development was enhanced by Ralph W. Tyler who was doctoral student of Bobbitt. Tyler attended the Eight Year Study as chief of the evaluation group. After this study, he wrote his opus magnum, *Basic Principles of Curriculum and Instruction* in 1949. In this book, Tyler sought to answer for these four questions: (1) What educational purposes should the school seek to attain? (Defining appropriate learning objectives.) (2) How can learning experiences be selected which are likely to be useful in attaining these objectives? (Introducing useful learning experiences.) (3) How can learning experiences be organized for effective instruction? (Organizing experiences to maximize their effect.) (4) How can the effectiveness of learning experiences be evaluated? (Evaluating the process and revising the areas that were not effective.). Tyler's Rationale was accepted as a valid paradigm for curriculum development and many countries adopted this perspective. One of these countries was Turkey. After Second World War the United States and Turkey generated a partnership in many areas. One of those areas was education. Many students were sent to the USA for doctoral studies in education. Many education experts came to Turkey in order to investigate the Turkish education system. Dr. Selahattin Erturk was one of the students who was sent to USA for a doctorate in education. Dr. Erturk finished his doctorate at New York University and then he started post-doctorate work at University of Chicago. After his education he returned to Turkey. Dr. Erturk was influenced by Ralph W. Tyler and Benjamin S. Bloom and he relied on their perspectives on curriculum development in his own work. *Planned Education and Evaluation* was written by Dr. Erturk in 1966. Dr. Erturk's perspective of curriculum and instruction

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

can be found in this effective book. Dr. Erturk was influenced by Franklin Bobbitt's concept of social efficacy and Tyler's Rationale. His book shows an integrating approach of curriculum and instruction, as well as curriculum and evaluation. His perspective is the official paradigm in Turkish curriculum thought. Current textbooks of curriculum and instruction in Turkey present Dr.Erturk's perspectives.

Key Words: Scientific technical paradigm, social efficacy, curriculum development, planned education and evaluation

Giriş

Program geliştirmenin gelişim süreci ile ilgili literatürde farklı görüşler mevcuttur. Amerika Birleşik Devletlerinde gelişen bir alan olan program alanının başlangıcı olarak 1828 yılında yayımlanan Yale Raporu (Pinar, Reynolds, Slattery ve Taubman, 1995), 1893 yılındaki Onlu Komite çalışmaları veya 1923 yılında ABD’nin Denver bölgesinde yapılan program çalışmaları (Tanner ve Tanner, 1990) başlangıç olarak alınırken bazı çalışmalarda da bu başlangıç noktası 1918 yılında John F. Bobbitt tarafından yazılan The Curriculum isimli kitapta görülmektedir (Kliebard, 1975; 1986; Giroux, Penna ve Pinar, 1981; Jackson, 1992). John F. Bobbitt tarafından yazılan bu kitabın bir akademik alanın başlangıcı olarak alınmasının bazı nedenleri vardır. Bu nedenlerin başında bu eserin belirli bir paradigmanın etkisini yansıtması ve temelinde belirli bir felsefi perspektifi taşımasıdır. John F. Bobbitt bu çalışmasını Frederick W. Taylor’un Bilimsel Yönetim Teorisi, temeli Hume ve Locke tarafından atılan ve daha sonraları bilimcilik adını alan felsefi gelenek ve sosyal verimlilik olarak isimlendirilen eğitim düşüncesinin sentezi ile ortaya koymuştur (Glanz ve Behar Horenstein, 2000; Ornstein ve Hunkins, 1988). Program tarihi ile ilgili literatürde teknik bilimsel paradigma olarak incelenen bu yaklaşım, program geliştirme alanında davranışçı geleneğin ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır (Ornstein ve Hunkins, 1988). Aynı zamanda sistem yaklaşımı ve yönetsel yaklaşım gibi program geliştirme ekollerinin gelişmesine de önemli katkı sağlayan teknik bilimsel paradigma, geliştiği ABD’de kısa bir sürede baskın bir bakış açısı olmuş ve 1945 sonrası dönemde neredeyse ABD etkisi altında olan hemen hemen her coğrafyada eğitim düşüncesini derinden etkilemiştir (Abiko; 2014; Saari, Salmela ve Vilkkila, 2014; Vargas, 2014; Kim, Lee ve Joo, 2014; Lee, 2003). Bu etkiyi hisseden ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. II. Dünya Savaş sonrası dönemde özellikle 1948 ilköğretim programı ile kendini hissettiren Amerikan perspektifi ilerleyen yıllarda daha derin tesirlerde bulunmuştur. Cumhuriyet döneminde genelde Kıta Avrupa’sının pedagojik geleneğinin etkisinde bulunan Türkiye 1945 sonrası dönemde aşamalı bir şekilde bu düşünce geleneğini terk etmiş ve Anglo-Amerikan eğitim bilimi düşüncesini benimsemeye başlamıştır. Bu benimseme sürecinde özellikle yurtdışı doktora eğitimini ABD’nin seçkin üniversitelerinde alan öğrencilerin önemli katkısı olmuştur. Öyle ki bu öğrenciler doktora eğitimlerinin akabinde yeni kurulan Ankara, Hacettepe gibi üniversitelerde eğitim bilimleri bölümlerini kurmak, mevcut yapı içindekilerin pedagoji bölümlerini ise eğitim bilimleri bölümlerine çevirmek gibi önemli bir atılımın içinde aktif rol oynamışlardır (Hesapçioğlu ve Durmuş, 2006). Bu sayede Amerikan eğitim bilimi düşüncesinin ülkede yerleşmesinin önü açılmıştır. Bu süreç içinde program çalışmaları daha dar ve spesifik bir bakış açısı ile ele alınmış ve program geliştirme Türkiye’de program alanı olarak kabul edilmiştir. Diğer bir ifade ile bu yeni anlayış, programı geniş bir perspektiften teorik-felsefi-tarihsel bir yapı olarak ele almaktan çok sadece teknik prosedürlerin işlediği bir mühendislik alanı olarak ele almıştır. Bu bakış açısı hem Millî Eğitim Bakanlığında yankı bulmuş hem de açılan eğitim bilimleri bölümlerinde verilen yüksek lisans ve doktora çalışmalarında kendini göstermiştir. Böylece bu yeni Anglo-Amerikan bakış açısı Türkiye’de program geliştirme çalışmalarında esaslı ve güçlü bir paradigma olarak yerleşmiştir. Bu çalışmada Türkiye’de program alanının kavramsallaştırılmasında

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

önemli rol oynayan teknik bilimsel paradigmanın gelişim süreci Selahattin Ertürk tarafından kaleme alınan ve 1966 yılında yayımlanan *Planlı Eğitim ve Değerlendirme* eseri bağlamında irdelenecektir. Çalışmada ilk olarak program alanında teknik bilimsel paradigmanın ABD’de gelişim süreci ve temel varsayımları incelenmiş ve ardından Türkiye’de bu paradigmanın ilk sistemli öncüsü durumunda olan *Planlı Eğitim ve Değerlendirme* adlı eser ve bakış açısı ele alınmıştır.

Bilimsel Teknik Paradigma: Kökenler

19. yüzyılın sonlarına doğru özellikle Kıta Avrupası ve İngiltere’de eğitimin bir bilim olarak ele alınmaya başladığı görülmektedir. Felsefenin kanatları altında çok uzun yıllardır gelişmeye ve olgunlaşmaya çalışan eğitim bilimi 1850’li yıllardan itibaren farklı bir mecraya doğru kaymaya başlamıştır. Alexander Bain tarafından kaleme alınan *Education as a Science* başlıklı makale ilk olarak eğitimi bir bilim olarak tanımlamış ve temel ilkeleri açıklamıştır (Bain, 1878). Derin felsefi düşüncenin etkisi altında pür teorik sorunlara odaklı eğitim düşüncesi için sınıf ortamı, öğretmen öğrenci ilişkisi, etkili ders gibi konular oldukça üst düzeyde tartışılmakta ve felsefi doktrinler bağlamında yeni perspektifler kurgulanmaktaydı. Bununla birlikte kurgulanan bu yeni perspektiflerin öğrenci-öğretmen ilişkisi veya derslerin öğretimi gibi pratik konulara çok düşük düzeyde etki ettiği de bir gerçektir. Bu gibi sorunlar eğitim ve öğretim ile ilgili araştırmalarda yeni bir bakış açısının da gereğini işaret etmiştir. Özellikle Almanya odaklı psikoloji araştırmaları ve hafıza deneyleri, diğer taraftan çocukların fizyolojik ve psikolojik gelişim süreçlerinin incelenmeye başlanması ile ABD’de pedagoji biliminin gelişiminde yeni bir dönem başlamıştır. Eğitimin bilimsel bir şekilde incelenmesi ve eğitime ilişkin kavramların bilim bağlamında tartışılmasına ilişkin kaleme alınan eserler bu dönemin en açık göstergeleridir (Day, 1889; Ogden, 1859; Palmer, 1887; Putnam, 1899). Bu dönemde artık eğitim biliminin tam adı pedagoji olmuştur. Pedagoji bu yeni bilimin temeli olup iki ana bölüme ayrılmıştır: pedotekni ve pedoloji. Pedoloji bir tür çocuk bilimi olarak düşünülebilir. Temel problemi çocukların fizyolojik ve ruhsal gelişimleridir. Bu bilimin pratiğe dönük yansımaları ise pedotekni olarak adlandırılmıştır (Claparede, 1928; Compayré, 1890). Avrupa’da erken bir dönemde gelişen bu bakış açısı kısa bir zaman içinde ABD üniversitelerinde de kendine yer bulmuştur. Almanya’da psikoloji doktorası yapan ABD’li bilim adamları veya Alman okullarında ve Alman pedagoji araştırmalarını takip eden ABD’li eğitimcilerin ülkelerine taşıdıkları bu yeni bilimsel paradigma ile ABD’de kısa bir zaman içinde pedagojik araştırmalar oldukça popüler olmuştur (Bayles ve Hood, 1966; Diehl, 1976; Dunkel, 1970; Geitz, Heideking ve Herbst, 1995; Walz, 1937).

ABD’de kendine önemli bir yaşam alanı bulan bu yeni düşüncenin felsefi arka planı ise oldukça zengin bir entelektüel birikime dayanmaktadır. Temelleri John Locke ve David Hume tarafından atılan İngiliz empirizmi ve Fransa’da gelişen Comte’cu pozitivizmin ortaya koyduğu bilimci paradigma bu yeni biliminde yani pedagojinin araştırma ve uygulama süreçlerine de etki yapmıştır. Deneysel araştırma, istatistik, nicel veri, bağımsız gözlem gibi psikolojinin sunduğu geniş imkânlardan yararlanan pedagoji kısa bir zaman içinde geçerli ve etkili bir araştırma disiplini olmuştur. 1880-1914 arası dönemde pedagoji alanında oldukça yoğun bir yayın faaliyeti dikkat çekmektedir. Hem Avrupa’da hem de ABD’de bu dönemde kurulan dernekler ve bu derneklerin çıkardıkları dergilerin yanında yazılan kitaplarda hem pedagoji araştırmalarının yaygınlaşmasına hem de öğretmen okullarında ve üniversitelerde okutularak yeniden üretimine katkı sağlamıştır.

Pozitivist perspektifli pedagoji düşüncesi için ikinci önemli atılım ise Frederick W. Taylor tarafından yazılan *Bilimsel Yönetimin İlkeleri* isimli çalışma olmuştur (Taylor, 1911). Geniş çaplı ve zengin bir birikim ortaya koyan pedagoji araştırmaları için Taylor’un bu eserinde ileri sürdüğü düşünce yapısı uygulama boyutunda karşılaşılan sorunların çözümünde önemli bir perspektif sunmuştur. Okulların idaresi, millî eğitim teşkilatlarının yapılanması, teftiş süreci ve okul

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

disiplininin yanında öğretim sürecinde Taylor’cu bakış açısı oldukça önemli katkılar sağlamıştır. Taylor’un iş ve zaman analizine yönelik olarak yaptığı deneysel çalışmalar eğitim biliminin gelişme ve olgunlaşma döneminde derinden etki yapmıştır (Au, 2011; Holmgren ve From, 2005; Kanigel, 2005). Yine bu dönemde ortaya çıkan ABD kökenli bir yaklaşım olan sosyal verimlilik düşüncesinin de Taylor’cu düşünceden etkilendiği de söylenebilir. Aslında temel argüman olarak toplumu oluşturan bireylerin etkiliğini toplumsal hayata sundukları fayda ile değerlendiren toplumsal verimlilik hareketi için okullar toplumsal yaşamın en önemli kurumudur (Callahan, 1962; King, 1913; Kliebard, 1986; Rice, 1913). Geleceğin iş gücünü ve yöneticilerini yetiştiren okulların bu görevlerini etkili bir şekilde yerine getirmeleri gerekiyordu, aksi hâlde toplumsal yapının ve demokratik düzenin devamının mümkün olmadığını düşünen toplumsal verimlilik hareketinin temsilcileri okullarda verilen öğretim hizmetinin niteliğini oldukça önemsemişlerdir. Sosyal verimlilik için okul yaşamında verilen eğitim ve öğretim hizmetlerinin en belirgin özelliği bir mühendislik projesi gibi ayrıntılı bir şekilde planlanmasıdır. Plan kavramına aşırı derecede önem veren sosyal verimlilik hareketi için öğretime ilişkin atılacak her adımın ayrıntılı bir şekilde planlanması ve ölçülmesi başarı için kaçınılmazdır (Rice, 1913). Özellikle öğretim etkinliklerinde öğretmenlerin kendilerini bir işçi olarak görmeleri ve ürettikleri ürünün nasıl ve hangi niteliklere göre üretileceğinin ayrıntılı bir şekilde tarif edildiği el kitaplarına büyük bir önem vermişlerdir. Hatta sosyal verimlilik hareketi için bu üretim sürecinin en temel unsuru ürünün niteliklerini belirleyen ve üretim sürecinin nasıl bir şekilde düzenleneceğini açıklayan el kitaplarıdır. Sosyal verimlilik hareketi için el kitabı olan bu kılavuzlar aslında okul programlarından başka bir şey değildir.

Program: Toplumsal Açından Verimliliğin El Kitabı

ABD’de sanayi alanında 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan büyük üretim artışı ve kentleşme olgusu ve bunun yanında giderek büyüyen göç dalgası gibi sosyal faktörler derin toplumsal krizlere yol açmıştır (Bensel, 2000; Blumin, 1976; Chudacoff, 1975; Cochran, 1981; Sanders, 1999). Bu sosyal krizden çıkış arayan sosyal bilimciler içinde yeni yeni gelişmeye çalışan eğitim bilimleri alanı da vardı. Eğitim bilimi ile hem teorik hem de pratik boyutta ilgilenen ABD’li eğitimciler için temel sorun böyle bir sosyal kriz ortamında ABD demokrasisinin nasıl ayakta kalacağı, toplumsal açıdan uyumun ve endüstriyel gelişimin nasıl daha etkili bir şekilde sağlanacağıydı. Bu problemin çözümünde farklı yaklaşımların olduğu görülmektedir. Örneğin Thomas Jesse Jones toplumsal uyumun ahenkli bir şekilde gelişmesi için okul ders programlarına sosyal hayatla ilgili derslerin konulmasını önermiştir (Jones, 1906). Bu öneri daha sonraki yıllarda sosyal bilgilerin bir akademik disiplin olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. John Dewey ise ABD demokrasisinin temellerinin sağlanmasının anahtarı olarak okulları görmekte ve okullarda verilen eğitimin daha çok öğrenciyi ve onun ihtiyaçlarını merkeze almasını önermiştir (Dewey, 1899; 1902). Bir başka eğitimci William H. Kilpatrick ise öğretim sürecinde aktif yöntemlerin uygulanmasını ve uygulamalı derslerin önemini vurgulamıştır (Kilpatrick, 1917; 1918). John F. Bobbitt ve bir kısım sosyal verimlilik akımı mensubu eğitimciler ise ABD toplumunun yaşadığı bu buhranın çözümünün genel bir yaklaşımla veya üst düzey teorik bir perspektifle değil tam tersine birinci dereceden pratik ve spesifik bir yaklaşımla çözülebileceğini düşünmüştür. John F. Bobbitt yaşanan bu derin krizi şu şekilde çözümlenmiştir.

Yirminci yüzyılın başlangıcından bugüne bizim toplumsal düzenimizin gelişimi hiç olmadığı kadar hızlı ve büyük olmuştur. Basit koşullar daha karmaşık bir hâle gelmiştir. Küçük işletmeler ise daha büyük kurumlara dönüşmüştür. Artan uzmanlaşma düzeyi insanların birbirlerine olan bağımlılığını arttırmış ve sonuç olarak insanları gösterdikleri çabanın koordinasyon içinde olması gerektiğini ortaya koymuştur. Demokrasi hem ülke çapında hem de dünya genelinde yükselmektedir. Bütün sosyal sınıflar ortaya çıkan fırsatlara talip olmaktadır. İnsanlık ve medeniyet tarihin hiçbir döneminde bu kadar hızlı bir şekilde bir değişime tanıklık etmemiştir (Bobbitt, 1918, 111).

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

Yaşanan bu derin krizden çıkışın anahtarı okul programlarını yenilemek veya okulla ilgili üst düzey felsefi çözümler değil okullarda uygulanan programların doğasının değişmesidir. Eğer programların yapılmasında bilimin öne sürdüğü yaklaşım kullanılırsa toplumsal açıdan uyum ve verimlilik okullarda en etkili bir şekilde öğretilbilirdi. John F. Bobbitt mevcut program yapma yaklaşımını tenkit etmiştir (Bobbitt, 1918; 1924). Bu program anlayışı kitabın merkezde olduğu, öğretmenin kürsü kralı olarak görüldüğü, neyin niçin öğretildiğinin tam ve bilimsel açıdan izahının olmadığı bir eğitim tasavvuruna dayanmaktaydı. Oysa böyle bir eğitim neyin niçin ve ne düzeyde yapılacağına dair hiçbir şey sunmuyordu. Bu perspektiften hazırlanan programların temel sorunu kitapların içinde yazılı olan bilginin doğrudan doğruya ezberlenmesiydi. Öğrenci bu işi iyi bir şekilde yaparsa başarılı sayılabilirdi. Bu yaklaşım en başta bilimsel değildi. Bobbitt'e göre bir derse ilişkin bir programın en başta sorması gereken soru bu öğrencinin kazanması gerekli olan nitelikler / özellikler nelerdir sorusuydu. Bu niteliklerin belirlenmesinde ise bilim temel yol göstericiydi. Bilim temel bir yol göstericiydi çünkü ABD'de ortaya çıkan sınıai ve iktisadi gelişmenin temelinde bilim yatmaktaydı. Teknolojik araçların gelişimi, üretim artışını da beraberinde getirmiş bu da ticaretin gelişmesini temin etmişti. Gün geçtikçe zenginleşen ve daha fazla üreten bir toplumun ayakta kalabilmesi ancak etkili ve bilinçli yurttaşların yetişmesi ile mümkün olabilirdi. Frederick W. Taylor tarafından iş yaşamına uygulanan iş analizi Bobbitt'in aradığı şeydi. Bobbitt bu yaklaşımı program oluşturmada bilimsel yaklaşım olarak isimlendirmiştir.

Bilimsel bir perspektife bağlı kalarak bir program oluşturma tekniği uygulansa bile gelişimi çok sınırlı kalmıştır. Eğitim amaçlarının kontrol edilmesine yönelik teknikler yeterli düzeyde belirlenmemiştir. Biz bu yaklaşımımızla anlaşılması güç bir kültürü, kötü tanımlanmış bir disiplin anlayışını, bireylerin gelişim sürecinde ortaya çıkan fakat belli belirsiz bir şekilde görülebilen intibak sürecini, kesin bir şekilde ve net çizgilerle tespit edilmemiş bir ahlaki karakter inşasını, tam olarak belirlenmeyen bir toplumsal verimlilik anlayışını hedef alıyoruz. Genelde eğitim makinesinin çalışmasını sağlayan hareketi kontrol eden amaçlardan yoksunuz. Belli olsun veya olmasın amaçlar; araç ve prosedür olarak ele alınmıştır. Fakat refah çağında geniş ölçekli ve tanımlanmamış amaçlar hızlı bir şekilde etkisini kaybetmektedir. Bilim çağının temel talebi kesinlik ve belirginliktir. Bilimsel metodun kullandığı teknik, eğitimin önemli her alanının geliştirilmesini hedefler. Deneysel laboratuvarlar ve deneme okulları farklı eğitimsel süreçlerin ölçme ve değerlendirilmesi için uygun yöntemler geliştiriyorlar. Eğitimde ölçme ve değerlendirme büroları elde edilen sonuçları bilimsel olarak inceliyor ve analiz ediyor. Elde edilen sonuçlar ise bütçe yapımı, yönetim, çocukların bakımı, değerlendirme sistemleri gibi eğitimin farklı alanlarına tatbik ediliyor. Bununla beraber program başlangıçtan beri var olan en temel faktördür. Eğer kişisel düşüncelere veya belirsiz öngörülere dayalı olarak yanlış bir şekilde oluşturulursa, yukarıda saydığımız alanlara tatbik edilen bilimsel yaklaşım etkili ve verimli bir şekilde işleyemeyecektir. Bilimsel faaliyetler programı oluşturma sürecinde diğer tüm işlemlerden daha üstündür. Bunu gerçekleştirmek için ihtiyaç duyduğumuz temel şey bilimsel tekniktir. Günümüzde bu faaliyet yetiştirme sürecinin farklı alanlarında hızla gelişmektedir. Temel teori oldukça basittir. İnsan yaşamı, çeşitlilik ihtiva etse de, belirli faaliyetlerin icra edilmesinden ibarettir. Yaşam için hazırlayan eğitimin temel özelliği bireyleri bu spesifik beceriler alanında yeterli ve belirgin bir şekilde ustalaştırmasıdır. Belli bir sosyal sınıf için farklılıklar ve çeşitlilik olsa bile bunlar keşfedilebilir. Bunun için sosyal ilişkilerin olduğu dünyaya girmek ve bu sosyal ilişkileri oluşturan belirli özellikleri tespit etmek gerekir. Böylece yetenekler, tutumlar, alışkanlıklar, değerler ve insanın ihtiyaç duyacağı bilgi formları görülebilir. Bunlar programın hedefleri olacaktır. Bu hedefler nicelik açısından zengin, kesin ve belirgindir. Program böylece gençlerin ve çocukların bu hedefleri elde etmesiyle sahip olacakları bir dizi yaşantı olacaktır (Bobbitt, 1918, 41-42).

Her bir beceri en küçük parçaya bölünmeli ve doğrusal bir sıralama ile ilerlemeliydi. İş analizini programın hedeflerini oluşturmak için kullanan Bobbitt için ikinci problem bu niteliklerin öğrenciye kazandırılmasıdır. Sınıf ortamında uygulanacak öğretim hizmetinin bazı temel ilkeleri olduğunu düşünen Bobbitt yine aynı mantığı öğretim sürecine tatbik etmiştir. Öğretmenlerin yapması gereken, öğrencilerin bu nitelikleri kazanması için etkili yaşantılar üretmesidir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

Öğrencilerin yaşantıları ne kadar yüksek standartta ise bu nitelikleri kazanma oranı da o kadar yüksek olacaktır. Bobbitt her ne kadar programı toplumsal verimliliğin bir el kitabı olarak görsen de aynı zamanda öğretmenler için de bir kılavuz olarak görmektedir. Öğretmenler üretim sürecinde ham maddeye şekil veren ve onu toplumsal yaşamın hizmetine sunan teknisyenlerdir. İyi bir teknisyenin işini mükemmel derecede icra etmesi ise ürünün nitelikleri ve süreç ile ilgili bilgilendirilmesi ile mümkün olur. Bu nedenden dolayı öğretmenin öğretim sürecinde tatbik edeceği plan en az bir demiryolu inşa planı kadar açık ve ayrıntılı şekilde organize edilmelidir. Öğretim sürecinde öğrenciye sunulacak yaşantılar birbirini doğrusal şekilde izlemelidir. Bir yaşantıyı takip eden diğer yaşantı doğrusal bir yol izlemeli ve birbirinin ön koşulu olarak ardışık bir sıra izlemelidir. Öğretmenlerin böyle bir çabayı göstermesi ise ya da diğer bir ifade ile böyle ayrıntılı bir plan hazırlamaları işlerinin yoğunluğu açısından mümkün değildir. Program alanında uzman kişiler bu planları ve hedefleri tespit etmeli öğretmenler ise bu hazırlanan kılavuzu rehber olarak istenilen nitelikleri öğrenciye kazandırmalıdır.

Planlı Eğitim Düşüncesinde Önemli Bir Teorisyen: Ralph Tyler

John F. Bobbitt 1918 yılında yazdığı “*The Curriculum*” isimli eserle planlı eğitim düşüncesinin ilk temel varsayımlarını sistematik olarak incelemiştir. Hemen ardından kaleme aldığı ve Los Angeles okullarında program geliştirme çalışmalarını incelediği çalışmasını takiben 1924 yılında “*How to Make a Curriculum*” isimli çalışmasını yayımlar. Özellikle 1918 ve 1940 arası dönemde bilimsel tekniklere uygun program geliştirme konusunda oldukça fazla bir yayın faaliyeti göze çarpmaktadır. W. W. Charters tarafından yazılan *Curriculum Construction* ise Bobbitt tarafından ileri sürülen bilimsel tekniği bir çeşit mühendislik teorisine çevirmiştir. Özellikle J. F. Bobbitt, W. W. Charters, D. S. Snedden, R. L. Finney ve C. C. Peters gibi teorisyenlerin gayretleri ile bilimsel ve teknik düşünceye dayalı paradigma oldukça güçlenir. Bu paradigmanın ileri sürdüğü temel varsayımlara göre bir program çalışmasında öncelikli olarak hedeflerin tespiti gereklidir. Hedeflerin tespitinde bireysel görüşler, sosyal grupların bakış açısı veya dinsel bir perspektif kabul edilemez. Bütün bu yaklaşımlar sübjektiftir, ölçülemez ve üzerlerinde ortak bir bakış açısı sağlanamaz. Bunun için başvurulması gereken yol bilimin, diğer bir ifadeyle, deneysel bilimin yol göstericiliğidir. Toplumun ve bireyin bütüncül ve bilimsel bir şekilde incelenmesi gereklidir. Sosyoloji, antropoloji, etnografya, sosyal psikoloji, fizyoloji, çocuk psikolojisi gibi bilim alanlarında istatistiksel verilere bağlı kalarak yapılan araştırmalar objektif sonuçlar verecektir. Bu araştırmalardan elde edilen veriler bilimsel verilerdir ve bu verilere dayalı olarak programın hedefleri tespit edilir. Teknik boyut ise bu hedeflerin sıralanması ve öğrenme sürecinde bu hedefleri kazandıracak yaşantılarla hedeflerin eşleştirilerek bu hedeflere ulaşma düzeyinin belirlenmesidir. Teknik süreç oldukça karmaşık ve ayrıntılıdır. Hazırlanacak olan plan öyle ayrıntılı olmalıdır ki bir demir çelik fabrikasının projesi gibi veya bir demiryolu tasarımı gibi bütün ayrıntıları kapsamalıdır. Bu paradigma özellikle 1920-1940 arası dönemde oldukça gelişmiş ve neredeyse ABD’de program düşüncesinin temellerini oluşturmuştur.

1932 yılında bir kısım ABD’li eğitim bilimci tarafından organize edilen ve farklı program ve öğretim planlarının işlevselliğini araştıran Sekiz Yıl Çalışması uygulamaya konulur (Aikin, 1942). Bu projede görev alan ve ikinci kuşak program düşünürleri olarak görebileceğimiz R. W. Tyler ve H. Taba gibi program alanında önemli etkileri olan kişilerin bizzat araştırmacı olarak yer aldıkları bu proje ABD genelinde 30 farklı ortaokulda uygulanmıştır. 1941 yılında ABD’nin İkinci Dünya Savaşı’na girmesi ile sona eren bu çalışmanın bulguları planlı eğitim düşüncesinin daha da olgunlaşmasına imkân sağlamıştır. Daha sonraları Tyler Rasyoneli olarak adlandırılan ve program geliştirmede bilimsel teknik paradigmanın temeli olarak görülen bu yaklaşımın da temellerinin bu çalışmadan elde edilen verilerin üzerine kurgulandığı görülmektedir. Bu deneysel çalışmanın verilerine göre bir programın hazırlanmasında dikkate alınması gereken dört temel değişken tanımlanmıştır. Bu değişkenler sırası ile “hedefler, yöntem ve organizasyon, konu alanı ve

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

değerlendirme”dir (Giles, McCutcheon ve Zechiel, 1942, 2). Bu dört değişkenin birbirleriyle ilişkilerinin tam olarak kurulması etkili bir öğretim sürecinin de sağlanmasının temel koşulu olarak görülmüştür. Planlı eğitim düşüncesindeki bu aşamanın ikinci boyutu ise 1949 yılında daha önce Sekiz Yıl Çalışmasında da aktif bir şekilde rol alan Ralph W. Tyler tarafından atılacaktır.

Ralph W. Tyler’da planlı eğitim düşüncesinin gelişmesinde pek çok eğitim bilimcinin etkisi olmuştur. John Dewey’in çocuktan hareket ilkesi ve aktif öğrenme tekniklerine ilişkin görüşleri Tyler’ın öğrenme teorisine ve programa bakış açısını etkilemiştir. Yine o dönemde eğitimde ölçme hareketinin liderlerinden olan Edward L. Thorndike ise Tyler’ın ölçme ve değerlendirme alanındaki görüşlerini şekillendirmiştir. Tyler’ın ders aldığı akademisyenlerden biri olan Charles H. Judd programın temel elemanlarından biri olan hedeflerin davranışsal bir şekilde yazılması boyutunda etkili olmuştur. Yine o dönemin önemli düşünürlerinden biri olan George Counts özellikle hedeflerin kaynağı olarak sosyolojinin yerini vurgulaması ile Tyler’ı etkilemiştir. J. Franklin Bobbitt ve Werrett W. Charters ise iş analizi boyutunda hedeflerin analiz edilmesine yönelik görüşleri ile Tyler’ın görüşlerinin şekillenmesine katkı sunmuşlardır (Stone, 1985). Bu derin ve sağlam entelektüel mirasın yanında sosyal verimlilik hareketinin etkilerini de dikkate almak gerekir. 1918 ve sonrası dönemde yazılan kitapların ve makalelerin büyük bir kısmının bu sosyal verimlilik okuluna mensup eğitimciler tarafından yazıldığı düşünülürse bu bakış açısının da Tyler üzerinde etkisi olduğu ifade edilebilir.

Tyler bir eğitim sürecinin planlanmasında dört temel sorunun sorulmasını gerekli görmüştür: (1) Okulun gerçekleştirmek istediği eğitimsel amaçlar nelerdir? (2) Öğrenme yaşantıları nasıl seçilebilir? (3) Öğrenme yaşantıları nasıl düzenlenebilir? (4) Öğrenme yaşantıları nasıl değerlendirilebilir? (Tyler, 1949, 2). Bu dört soru planlı bir eğitiminde temelidir. Sorular incelendiğinde daha önceden Sekiz Yıl Çalışmasında program ile ilgili problemlerin incelendiği çalışmada sunulan hedefler, yöntem ve organizasyon, konu alanı ve değerlendirme olarak verilen program elemanları ile belli bir benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bununla beraber Tyler tarafından ileri sürülen bu dört sorunun Sekiz Yıl Çalışmasında verilen kavramsal perspektiften daha geniş ve derin bir yaklaşımı belirttiği görülmektedir. Planlı bir eğitimin böylece temel varsayımları ortaya konulmakla birlikte bu soruların daha derinlikli bir şekilde incelenmesi de sağlam ve esaslı bir program çalışması için gereklidir. Tyler Rasyoneli olarak anılan bu dört soru daha sonraki dönemlerde program geliştirmede esaslı ve güçlü bir paradigma olarak yerini almıştır. Program geliştirmede davranışçı yaklaşımın esasını teşkil eden bu dört soru hem Tyler tarafından hem de Tyler’ın yetiştirdiği öğrenciler tarafından program geliştirmede bir çeşit tartışılmaz ve sorgulanamaz şekilde kabul edilen bir çeşit dogma hâline gelmiştir. Nitekim bazı eserlerde program geliştirmenin kitab-ı mukaddesi olarak anılmasının altında yatan düşünce de budur. Sadece ABD’de değil neredeyse ABD’nin etki ettiği tüm dünyada eğitimcileri derinden etkileyen bu planlı eğitim düşüncesi, doğal olarak Türkiye’deki program düşüncesinin de şekillenmesine önemli katkı yapmıştır. Türkiye’den ABD’ye program ve öğretim alanında doktora giden hem ilk kuşak öğrenciler hem de ondan sonraki dönemdeki grupların tamamı bu rasyonelin Türkiye’de kökleşmesine ve bir çeşit resmî paradigma olmasına katkı sunmuşlardır. Bu katkının ilk başlangıcı ise 1966 yılında Selahattin Ertürk tarafından kaleme alınan ve bilimsel teknik paradigmanın diğer bir ifade ile Bobbitt ve sosyal verimlilik okulu düşünürleri ile büyük oranda Chicago Üniversitesi eğitim bilimcileri tarafından ortaya konulan ve Tyler tarafından sistematikleştirilen bir paradigmanın Türkiye’deki ilk prototipi olan *Planlı Eğitim ve Değerlendirme* isimli eser, basımının ellinci yılında hâlâ program ve öğretim ile ilgili kitapların ilk örneği olması açısından ve Türkiye’deki program düşüncesinde önemli bir kırılma noktası olmasından dolayı önemlidir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

Planlı Eğitim ve Değerlendirme: Bilimsel Teknik Program Geliştirme Paradigmasının Türkçesi

1950’li yıllardan başlayarak Türkiye’den ABD’ye eğitim bilimleri alanında ihtisas eğitimine öğrenci gönderilmeye başlanır. İkinci Dünya Savaşı’nı takip eden yıllarda ABD sadece Türkiye’nin siyasi hayatına değil eğitim ve kültür alanında da etkilerini göstermeye başlamıştır. 1950 yılında Demokrat Parti’nin iştbaşına gelmesiyle bu etkileşim daha da güçlenir. ABD’den gelen eğitim uzmanları ve ABD’ye gönderilen eğitimci heyetleri ile eğitim alanındaki iş birliği kuvvetlenir. Bu arada Türkiye’de egemen pedagoji düşüncesi olan Alman-Fransız pedagoji geleneği gücünü korusa da Amerikan eğitim anlayışı etkisini hissettirmeye başlamıştır. ABD’den ellili yılların sonu ve atmışlı yılların başlarında dönmeye başlayan bu genç araştırmacı kuşak içinde yer alan ve Türkiye’de program alanının bir akademik alan olarak kurumsallaşmasına çok önemli katkılar yapan Dr. Selahattin Ertürk de bu genç araştırmacılarından biridir. Dr. Ertürk tarafından ilk kaleme alınan bilimsel eser Millî Eğitim Bakanlığının isteği üzerine kaleme aldığı ve 1966 yılında Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Öğretmeni İşbaşında Yetiştirme Bürosu tarafından basılan *Planlı Eğitim ve Değerlendirme* isimli eserdir. Eser her ne kadar yüz iki sayfadan oluşan bir kitapçık boyutunda basılmışsa da yaptığı etki açısından düşünüldüğünde oldukça geniş ve kapsamlı bir eser olarak ele alınabilir. Daha önce de ifade edildiği gibi bu eser hem program geliştirme hem de öğretim üzerine yazılan eserlerin bir prototipi olması açısından Türkiye’deki program tarihi araştırmaları açısından büyük bir önem taşımaktadır. *Planlı Eğitim ve Değerlendirme* isimli eserin niçin yazıldığı ve böyle bir esere niçin ihtiyaç duyulduğu noktası Dr. Ertürk’ün açıklamalarında yer almaktadır. Dr. Ertürk eserin yazılma nedenini temel olarak kalkınma ihtiyacı paralelinde ele almaktadır. İktisadi açıdan kalkınmış bir ülke olabilmenin ilk şartının eğitim olduğunu vurgulayan yazar ilerleyen ifadelerde hem sosyal verimlilik hareketinden hem de John F. Bobbitt’in temel düşüncelerinden etkilendiğini göstermektedir.

Kalkınma çabası içindeki bir toplumun üyeleri olarak kalkınma da pek önemli ve vazgeçilmez bir rolü ve payı bulunan eğitimin görebileceği işi tayin etmek, onu işe koşmakla yükümlüyüz. Bu yükümden kaçmanın yolu yoktur. Zira çürük malzeme ile kurulan bir yapının sağlam olabilmesi, nasıl bir mimarlık mucizesi isterse, iyi yetişmemiş insanlardan kurulu bir toplumun da hakıyla gelişmiş olabilmesi, mucize ister. Mucizeler beklentisi içinde, başa gelene katlanarak yaşayadurma alışkanlığından sıyrılmaya zamanı çoktan gelmiştir. Kalkınma çabalarına bel bağlamak, daha mutlu ve varlıklı bir toplum kurmak istiyorsak, öncelikle “insan”ımızı toplumsallaştırma anlamında, yeniden yaratarak, âdeta “imal” etmek zorundayız (Ertürk, 1966, 5).

Daha önce vurgulandığı gibi sosyal verimlilik hareketinin temel önermesi toplumsal yaşam içinde rol alan yetişkinlerin aktif ve üretken yurttaşlar olması gerektiği iddiasıdır. Bu nedenden dolayı sosyal verimlilik okulunda yer alan eğitim bilimciler için eğitimin temel konusu çocukluk yaşamı değil geleceğin yetişkinlerini yetiştirme açısından yetişkin yaşamıdır. Çocuklar eğer yetişkinlik yaşamının koşullarına uygun şekilde eğitim alırlarsa toplumsal yaşamda aktif rol alabilirler. Diğer taraftan Dr. Ertürk’ün “imal” etmek fiili ile ifade ettiği bireylerin yeniden yaratılması süreci de yine John F. Bobbitt’in hem *The Curriculum* hem de *How to Make a Curriculum* isimli eserlerinde vurguladığı ve Taylorizm’in etkisini gösteren fabrika metaforunu akla getirmektedir.

Dr. Ertürk eğitim kavramını tartışırken doğrudan doğruya Tyler’in ileri sürdüğü perspektifi benimsemektedir. Tyler’in Sekiz Yıl Çalışmasında görev aldığı değerlendirme komitesince ileri sürülen ve eğitimin bir davranış değiştirme süreci olduğuna işaret eden tanımını aynen kabul etmiştir. Aslında Dr. Ertürk bu tanım ile Tyler üzerinde doğrudan doğruya Charles H. Judd ve Edward L. Thorndike’in görüşlerini ifade etmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi Tyler’in program düşüncesinde ölçme düşüncesi ve davranış değiştirme süreci temel olarak Judd ve Thorndike’a dayalıdır. Dr. Ertürk ilerleyen satırlarda planlı bir eğitimin başlangıç noktasının hedefler veya

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

öğrenciye kazandırılması gereken nitelikler olduğunu vurgulamakta ve bu hedeflerin belirlenme sürecinde dikkate alınması gereken temel kıstasların toplumsal yaşam, bireyin kendi dünyası, insanın mahiyeti gibi alanlar olması gerektiğini vurgular. İlerleyen ifadelerde programı oluşturmada bilimsel hareketin önemi vurgulanarak John F. Bobbitt'in bilimsel program düşüncesini farklı bir şekilde ifade eder.

Çeşitli memleketlerde zamanımıza değin eğitimde hedef tespiti işine girişenlerin çeşitli esaslardan birine veya birkaçına dayanarak bu işi başarmaya çalıştıkları görülüyor. Tam bir liste verme çabasından uzak olarak, bu girişimlerin dayandıkları esasları şöylece sıralayabiliriz: Toplumsal kurumların tarihî analizi, çağdaş hayatın bilimsel analizi, çocukların faaliyetleri ile yetişkinlerinkinin karşılaştırılması, okul mezunlarının girecekleri alanlarda iş analizi, insanın mahiyetinin psikolojik incelenmesi, yedici (leading) bir otoritenin tavsiyeleri, uzmanlar oyu ve nihayet bir eğitim felsefesinin doğurguları (tazammunları). Son üçü hariç, bütün bu işlem yolları, statükoya dönük olup mahiyet itibarıyla "bilimsel"dir (Ertürk, 1966, 17).

Dr. Ertürk, *Planlı Eğitim ve Değerlendirme* isimli eserin ilk bölümünde hedeflerin kaynakları ve planlı eğitimde hedeflerin nasıl belirlenmesi gerektiğine ilişkin açıklamalarında temel referans olarak Ralph W. Tyler'in 1949 yılında kaleme aldığı *Basic Principles of Curriculum and Instruction* isimli eseri kullanmıştır. Eserde Tyler tarafından belirtilen dört temel sorunun planlı eğitim ve değerlendirme isimli eserin de temellerini oluşturduğu görülmektedir. Eserin ikinci kısmı öğrenme yaşantılarına ilişkindir. Dr. Ertürk bu kısa bölümde yaşantı kelimesinin kısaca tahlilini yapmış ve bu noktada John Dewey tarafından ileri sürülen analizi aynen benimsemiştir. Bu durum Tyler'in perspektifi ile tutarlıdır zira Tyler da eğitime ilişkin genel teorik yaklaşımını Dewey'ci bir çizgide tanımlamıştır. Tyler rasyonelinin üçüncü sorusu olan öğrenme yaşantılarının nasıl düzenleneceği ise *Planlı Eğitim ve Değerlendirme* isimli eserin dördüncü bölümünde ele alınmıştır. Öğrenme yaşantılarının seçimi kadar bunların düzenlenmesi de ayrı bir teknik beceri meselesidir.

Dr. Ertürk bu bağlamda yedi öneri geliştirmiştir. Bu önerilere göre bir öğrenme yaşantısının etkili bir şekilde düzenlenmesi için öğrenme yaşantısının hedefler, çevre ve konu alanı tutarlı olması, öğrencinin etkin katılımına uygun olması, öğrencinin hazır bulunuşluluk düzeyinin tespiti ve öğrenme yaşantılarının bu hazır bulunuşluluk nispetine göre tasarlanması, öğrenme yaşantılarının öğrenciyi tatmin edici bir mahiyette hazırlanması, öğrenme yaşantılarının öğrenci ilgisine hitap etmesi, öğrenme yaşantılarının bir aşamalılık düzeni içinde yerleşik olması ve süreklilik göstermesi, öğrenme yaşantılarının diğer yaşantılar ile kaynaşık olması gerektiğini vurgulamıştır. Eserin beşinci bölümü ise Tyler Rasyoneli'nin dördüncü sorusu olan değerlendirme ile ilgilidir. Çalışmanın bu kısmı yaklaşık olarak elli bir sayfadan oluşmaktadır ve eserin en geniş kısmıdır. Bu bölümde sırası ile değerlendirme sürecine genel bir bakış, değerlendirme yolları ve araçları, sentez becerisi ve uygulama gücünün ölçülmesi gibi konular irdelenmiştir. Değerlendirme ile ilgili kısmın bu kadar ayrıntılı olarak ele alınmasının yine yazarın Tyler'cı perspektifinden kaynaklandığı söylenebilir. Gerçekten de Tyler'in Sekiz Yıl Çalışmasının değerlendirme bölümünde görev alması ve program ile ilgili görüşlerinin aslında ölçme bağlamında gelişmiş olmasının önemli katkısı olduğu görülmektedir. Tyler da kaleme aldığı *Basic Principles of Curriculum and Instruction* isimli eserinde değerlendirme üzerine ayrıca bir başlık açmıştır. Dr. Ertürk kendisinin de belirttiği gibi doktora eğitiminde ders aldığı hocalardan biri olan ve ayrıca doktora sonrası çalışmaları sırasında hazırlandığı ve *Planlı Eğitim ve Değerlendirme*'nin ilk taslağının da bizzat Tyler'in görüş ve düşünceleri doğrultusunda hazırladığını ifade etmesi de bu etkiyi açıkça göstermektedir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

Program Geliştirme: Teknik Süreçlerin Bütünlüğü

Dr. Ertürk’ün *Planlı Eğitim ve Değerlendirme* eserinde ileri sürdüğü temel düşünce, programın hedefleri ile değerlendirme süreçlerinin bütünlüğü noktasında odaklanmaktadır. Bu anlayış o dönemde Türkiye’deki program ve değerlendirme anlayışından farklıdır. Cumhuriyetin ilanından sonra özellikle kırkların sonu ve ellili yılların başlarında yayımlanan telif ve tercüme öğretim metodolojisine ilişkin eserlerde program ve değerlendirme öğretimin parçası olarak ele alınmış ve kitaplarda iki ayrı bölüm olarak verilmiştir. Yine bu dönemde yayımlanan genel öğretim bilgisi veya öğretim yöntemlerine ilişkin eserlerde değerlendirme başlığının yalnızca imtihanların hazırlanıp uygulanmasına ilişkin teknik süreçlerine ve puanlama yöntemlerine yer verildiği görülmektedir. Oysa Dr. Ertürk, programı, öğretimi de kapsayacak bir bakış açısı ile ele almış ve hedefler ile değerlendirmeyi bir bütün olarak görmüştür. Yine öğrenme yaşantılarının planlanmasında öğrenme yaşantılarının hedeflerle ilişkili olması, öğrencinin aktif katılımını sağlaması, hazır bulunuşluluk düzeyine uygun, istedik sonuçları sağlayan ve istenmedik neticelerden uzak, öğrenciyi tatmin edici, öğrenci ilgilerine dönük, sıralı bir aşamalılık göstermeli ve bir öğrenme yaşantısı diğer yaşantılarla kaynaşık olmalıdır (Ertürk, 1966). Dr. Ertürk böylece öğrenme yaşantılarının teknik boyutlarına işaret ederken bu teknik özelliklerin yerine getirilmesiyle etkili bir öğrenme yaşantısının tasarlanabileceğini vurgulamaktadır. Yine vurgulanan önemli bir nokta da bu sıralanan özelliklere uygun kaynak kitapların hazırlanması ve öğretmenlere her an başvurabilecekleri bir rehber olarak sunulmasının taşıdığı önemdir. Görüldüğü gibi daha önce Türkiye’de pedagoji literatüründe görülmeyen öğrenme yaşantısı, kaynaşıklık, aşamalılık gibi teknik kavramların program geliştirme bağlamında ve planlı eğitim başlığı altında verilmesi oldukça dikkat çekicidir. Nitekim Dr. Ertürk daha sonra yazacağı ve program geliştirme alanında Türkiye’de bir klasik olan *Eğitimde Program Geliştirme: Teori ve Teknikler* isimli eserinde bu konuları daha ayrıntılı olarak işlemiştir.

Planlı Eğitim ve Değerlendirme’de vurgulanan bir diğer önemli teknik konu da hedefler ve taksonomidir. Dr. Ertürk eğitimde hedeflerin belirlenmesinde sadece bir sosyal grubun ve otoritenin değil teknik bir heyetin görev yapmasının önemine değinirken konu alanı uzmanı ile program geliştirme uzmanı arasındaki farka dikkat çekmektedir. Program geliştirme sürecinde eğitim psikolojisi, eğitim felsefecisi ve konu alanı uzmanı gibi farklı alanlardan gelen uzmanların birlikte çalışmasının yanında bu uzmanların hiçbirinin program geliştirmeci olmadığını ve bu heyetin ortaya koyduğu bulgulardan hareketle gerekli teknik süreçleri uygulayacak kişinin program geliştirme uzmanı olduğunu belirtmektedir. Diğer taraftan her ne kadar ayrıntıya girilmemişse de taksonomi ilk defa bu eserde sistemli bir şekilde incelenmiştir. Özellikle kavrama ve uygulama basamakları üzerinde duran Dr. Ertürk bu basamaklarda yazılabilecek test maddelerine örneklerde sunmaktadır. Hedeflerin öğretmenin yapacağı değil öğrencinin ortaya koyacağı davranışı belirtmesi gerektiğini vurgulayan yazar test maddelerinin de bu davranışlara uygun olarak yazılması gerektiğine işaret etmiştir.

Sonuç

Eğitimin, felsefenin egemenliğinden sıyrılıp ayrı bir bilim alanı hâline gelmesinde ilk hamle Kıta Avrupası ve İngiltere de ortaya çıkan bir kısım gelişmelerle mümkün olmuştur. Pozitivist ve bilimsel felsefeden hareketle gelişen ve farklı bilim dallarının metodolojilerini özellikle tıp alanındaki gelişmeleri kullanarak kendine özgü bir metodoloji geliştirmeye çalışan eğitim bilimleri on dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru ayrı bir bilim olma vasfını elde etmiştir. Kıta Avrupası’nda özellikle Alman ve Fransız araştırmacılarının -ki bu araştırmacıların büyük bir kısmı tıp veya psikoloji eğitimi almışlardı- gayretleri ile gelişen bu yeni bilim dalına pedagoji adı verilmiştir. Bu yeni bilim dalı kısa bir sürede Avrupa’nın önde gelen üniversitelerinde kendisine yer bulmuştur. Almanya’da Leipzig, Göttingen başta olmak üzere pek çok üniversitede kurulan

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

pedagoji bölümlerini yine Fransa'da Paris gibi büyük üniversiteler takip etmiştir. Bu kurumsallaşmanın sonucu olarak ABD'den master ve doktora eğitimi için 1850'li yıllardan itibaren pek çok öğrenci özellikle Almanya'da öğrenim görmüştür. Bu öğrencilerin ABD'ye dönmelerini takiben ABD'de pedagojik araştırmalar yoğunlaşmış ve bu yeni bilim dalı kurumsallaşma sürecine girmiştir.

On dokuzuncu yüzyılın sonu ve yirminci yüzyılın başında ABD'de yaşanan büyük toplumsal değişim, okulların rolü ile ilgili tartışmaların da başlamasına neden olmuştur. Almanya'da eğitim gören ve ABD'de psikoloji ve pedagoji araştırmalarına yönelik olarak başlayan ilgi her ne kadar oldukça güçlü olsa da pratik anlamda okullarda yaşanan sorunlarla ilişkin kapsamlı bir çözüm çerçevesi sunma konusunda bazı sıkıntılar yaşamaktaydı. Bu yaşanan sorunların çözümü için aranan çareyi yönetim bilimi alanında çalışan bir mühendis olan Frederick W. Taylor'un Bilimsel Yönetim yaklaşımı sunmuştur. Eğitim alanında bilimin verilerinin kullanılmasına yönelik bakış açısı ABD'de kabul edilmekle birlikte Taylor tarafından ileri sürülen çözüm önerisinin sanayi alanında getirdiği büyük üretim artışı eğitimcilerin bu yaklaşımı benimsemesine neden olmuştur denilebilir. Okulların temel sorunu, öğrenmenin niteliği ve yetiştirilecek insan tipolojisinin sahip olması gereken niteliklerdi. Bu sorun çözüldüğünde okullar daha nitelikli performans gösterebilecek ve ABD toplumunun gelişmesi açısından oynamaları gereken rolü daha etkili bir şekilde icra edebileceklerdi. Bu bağlamda sorunun temelinde insanın kazanması gereken nitelikler yer alıyordu. Eğer bu nitelikler bilimsel bir bakış açısı ile tespit edilirse teknik süreçler kullanılarak kapsamlı bir yol haritası hazırlanabilirdi. Bu yol haritası ise eğitim programıydı.

Böyle bir eğitim programının hazırlanmasının önemine ilk dikkat çeken bilim insanı Chicago Üniversitesi Eğitim Yönetimi Bölümünde çalışan John F. Bobbitt olmuştur. Bobbitt'e göre okul eğitiminin en önemli parçası okulda yapılan faaliyetlerin esasını oluşturan ve öğrencilerin kazanmaları gereken nitelikleri belirleyen eğitim programıdır. Bobbitt iyi bir eğitim programında hedeflerin kritik rolünü vurgulayan ilk bilim insanıdır. Daha da ileri giderek bu hedeflerin tespit edilmesinde bilimin ortaya koyduğu verilerden hareket edilmesini zorunluluk olarak ele alır. Program geliştirme paradigmasını ilk defa eserlerinde ileri sürdüğü düşünceleriyle ifade eden Bobbitt için eğitim toplumsal anlamda verimliliğin sağlanmasında en önemli aktördür. Eğitim aracılığı ile toplumun yeniden biçimlenmesinin mümkün olduğunu ileri süren Bobbitt bunun için öğrenme ve öğretme sürecinin bilimsel ve teknik süreçlere uygun bir şekilde yapılmasının gerekliliğini vurgular. 1918 yılında yazdığı eseri *The Curriculum* ve ardından 1924'te yayımlanan *How To Make A Curriculum* bilimsel program geliştirme ve teknik tasarım sürecinin temellerini oluşturması açısından önemlidir. John F. Bobbitt tarafından ileri sürülen bilimsel teknik program geliştirme paradigması 1920-1930 arası dönemde ABD'de pek çok eyalette uygulanmıştır. Bu dönem program geliştirmenin kurumsallaşması açısından da dikkat çekici gelişmelere sahne olmuştur. ABD'de 1938 yılında program ve öğretim alanında ilk doktora programının açılması ve 1942 yılında program geliştirme alanında mesleki örgütlenmenin tamamlanması bilimsel teknik program düşüncesinin yayılmasında etkili olmuştur. Özellikle Sekiz Yıl Çalışması'nın bu alanda ortaya koyduğu bulgular bilimsel teknik program geliştirme paradigmasının gelişen psikoloji araştırmalarının da etkisi ile davranışçı bir çizgiye girmesini kolaylaştırmıştır. Bu konuda özellikle Ralph W. Tyler'in önemli etkisi olduğu görülmektedir.

Sekiz Yıl Çalışması'nda değerlendirme ekibinin başkanlığını yapan Tyler doktora tezini yine önemli bir bilimsel teknik paradigma kuramcısı W. Wallace Charters ile yapmış aynı zamanda John F. Bobbitt ile birlikte çalışma imkânı bulmuştur. Bu dönemde özellikle nicel metotlarla ve pozitivist araştırma yaklaşımının etkisinde olan Tyler, Sekiz Yıl Çalışmasında öğrenme sürecinin doğasına ilişkin önemli tespitlerde bulunmuş ve bu bağlamda ölçme değerlendirme uygulamalarının esasının programı oluşturan hedeflerde saklı olduğunu keşfetmiştir. Bu

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

perspektiften hareketle programın önemini vurgulayan Tyler için öğrenme ve öğretme sürecinde hedeflerin belirlenmesi için bilimsel yolların geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. John F. Bobbitt ve diğer sosyal verimlilik uzmanlarının görüşlerini daha da ileriye götüren Tyler, kapsamlı bir değerlendirme taslağının geliştirilmesi gerektiğini ileri sürerek Bobbitt’i aşmıştır. Nitelikli bir eğitimin temelini planlı bir öğretim süreci ve planlı bir değerlendirme yaklaşımı olduğunu savunan Tyler bu düşüncelerini 1949 yılında kaleme aldığı ve program geliştirmenin mukaddes kitabı olarak anılan *Basic Principles of Curriculum and Instruction*’da ifade etmiştir. Ralph W. Tyler tarafından kalem alınan bu eser ve yaptığı etki oldukça güçlü olmuştur. Özellikle 1945 sonrası dönemde ABD’nin etki alanına giren ülkelerdeki eğitim sistemlerinin yeniden şekillenmesinde ABD oldukça önemli bir rol oynamıştır. Bu ülkeler içinde Türkiye de yer almaktadır. 1945 sonrası dönem ve Demokrat Parti iktidarı döneminde yoğunlaşan Türk-Amerikan eğitim münasebetlerinin en önemli ayağını ABD’de eğitim bilimi alanında doktora eğitimine gönderilen öğrenciler oluşturmaktadır. 1950’li yılların sonlarına değin Alman Fransız pedagoji geleneğine yakın olan Türk pedagoji düşüncesi bu dönemden sonra ABD’nin eğitim bilimi geleneğine yaklaşmaya başlamıştır. ABD’de doktora yapan öğrencilerin altmışlı yılların başlarından itibaren Millî Eğitim kadrolarında ve öğretmen yetiştiren kurumlarda istihdamları ile bilimsel teknik paradigmaya dayalı, davranışçı çizgide yer alan bu program düşüncesi de etkili olmaya başlamıştır. Bu süreç Hacettepe ve Ankara Üniversitelerinde eğitim bilimi ile ilgili bölüm ve fakültelerinin kurulmasıyla daha da hızlanmıştır.

Bilimsel teknik paradigmanın Türkiye’de resmî olarak ilk defa Dr. Selahattin Ertürk tarafından yazılan *Planlı Eğitim ve Değerlendirme* başlıklı fiziksel açıdan küçük fakat yaptığı etki açısından oldukça büyük olan eseriyle 1966 yılında başladığı görülmektedir. Dr. Ertürk, hem Ralph W. Tyler’den hem de Tyler’in öğrencisi olan Benjamin Bloom’dan ders almıştır. Ekonomik açıdan geri kalmış bir ülkenin küçük bir kasabası olan olan Mihalçık’ta doğan ve kırklı yılların sonuna doğru Ankara Üniversitesinde lisans eğitimini bitiren Dr. Ertürk için ABD’nin belki de en önemli şehirlerinden biri olan New York’taki doktora çalışması ve yine ABD’nin önemli ticaret ve sanayi merkezi Chicago’da yaptığı doktora sonrası eğitim kuşkusuz önemli gözlemler için bir şans olmuştur. ABD’nin sanayi ve teknoloji alanındaki gelişiminin eğitimle olan ilişkisini fark eden Dr. Ertürk, Türkiye’nin bilimsel, ekonomik ve teknolojik gelişiminin ancak yeni bir insan tipolojisi imal ederek mümkün olacağını belirtmiştir. Dr. Ertürk böylece hem John F. Bobbitt tarafından ileri sürülen bilimsel program geliştirme paradigmasını hem de Tyler tarafından geliştirilen değerlendirme yaklaşımını kabul ederek eğitimde planlılık konusuna bir giriş yapmıştır. Dr. Ertürk için planlı eğitimin temel anlamı sadece öğretmenlerin derslerine girmeden önce ne yapacaklarını yazdıkları bir belge değildir. Dr. Ertürk için planlı eğitim eğitime ilişkin amaçların, öğrenme durumlarının ve değerlendirme faaliyetlerinin bilimsel bulgulara uygun, aşamalı, doğrusal ve birbirleriyle ilişkili bir yapı içinde geliştirilmesidir. Türkiye’de daha önce yazılan öğretim yöntemlerine ilişkin eserlerden oldukça farklı bir bakış açısını içeren bu eserde Dr. Ertürk, kendisinden önceki dönemlerde yazılan öğretim yöntemleri kitaplarında ayrı bir bölüm hâlinde bulunan program ve değerlendirme alanlarını tek bir başlık altında birleştirmiş ve akademik bir alanın gelişmesinde önemli bir katkı sağlamıştır. Yine kendinden önceki eserlerde olmayan eğitim amaçlarının tespiti, öğrenme yaşantıları ve değerlendirmede pozitivist yaklaşım bu eserin Türk eğitim düşüncesine yaptığı katkılar arasında sayılabilir.

Dr. Ertürk’ün bu eseri kendisinden sonraki dönemlerde de etkisini korumuştur. Program geliştirme ile ilgili Türkçe yazılan neredeyse tüm eserlerde *Planlı Eğitim ve Değerlendirme*’nin temel taslağı çok rahat bulunabilir (Büyükkaragöz, 1997; Demirel, 2015; Doğan, 1997; Ertürk, 1972; Karakaya, 2004; Küçükahmet, 2014; Özçelik, 2010; Sezgin, 1991; Şeker, 2013; Varış, 1971). Bu özelliği ile program geliştirme alanında yazılmış eserlerin prototipi olarak ele alınabilir. Bir diğer önemli nokta da Dr. Ertürk tarafından yetmişli yılların başında yayımlanan Eğitimde

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

Program Geliştirme isimli kitap da yine bu eserin genişletilmiş bir baskısı olarak düşünülebilir. Dr. Ertürk tarafından yazılan bu ikinci eser hem üniversitelerde hem de yüksek ihtisas eğitiminde kullanılmasından dolayı daha fazla tanınmaktadır. Dr. Ertürk *Planlı Eğitim ve Değerlendirme* isimli eserle aynı zamanda ülkede resmî bir program paradigmasının da temellerini atmıştır. Yine Dr. Ertürk tarafından yetiştirilen lisans ve yüksek ihtisas öğrencileri de bu paradigmanın resmî bir bakış açısı olmasına katkı sağladığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- ABIKO, T. (2014). Educational reform in contemporary Japan. In William F. Pinar (Ed.), *International Handbook of Curriculum Research*.(pp.278-285). Second Edition. New York: Routledge.
- AIKIN, W. M. (1942). *The story of the eight-year study: With conclusions and recommendations*. New York: Harper & Brothers.
- AU, W. (2011). Teaching under the new Taylorism: High-stakes testing and the standardization of the 21st century curriculum. *Journal of Curriculum Studies*,43(1), 25-45.
- BAIN, A. (1878). Education as a science. *Mind*, 3 (12). 451-467.
- BAYLES, E. ve HOOD, B. (1966). *Growth of American educational thought and practice*. New York: Harper Row.
- BENSEL, R. F. (2000). *The political economy of American industrialization, 1877-1900*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BLUMIN, S. M. (1976). *The urban threshold: Growth and change in a nineteenthcentury American community*. Chicago: University of Chicago Press.
- BOBBITT, J.F. (1918). *The curriculum*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- BOBBITT, J.F. (1924). *How to make a curriculum*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- BÜYÜKKARAGÖZ, S. (1997). *Program geliştirme: Kaynak metinler*. Konya: Kuzucular Ofset.
- CALLAHAN, R. (1962). *Education and the cult of efficiency*. Chicago: University of Chicago Press.
- CHUDACOFF, H. P. (1975). *The evolution of American urban society*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- CLAPAREDE, Eduard. (1928). *Çocuğun psikolojisi ve tecrübi pedagoji*. (Çev.Hüseyin Cahid). İstanbul: Maarif Vekâleti.
- COCHRAN, T. C. (1981). *Frontiers of change: Early industrialism in America*. New York: Oxford University Press.
- COMPAYRÉ, Gabriel (1890). *Lectures on pedagogy*. (Trans. W. H. Payne). Boston: D. C. Heath & Co Publishers.
- DAY, Henry N. (1889). *Science of education*. New York: Ivison, Biakeman and Co.
- DEMİREL, Ö. (2015). *Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- DEWEY, J. (1899). *The school and society*. Chicago: University of Chicago.
- DEWEY, J. (1902). *The child and the curriculum*. Chicago: University of Chicago.
- DIEHL, Carl (1976). Innocents abroad: American students in German universities, 1810-1870. *History of Education Quarterly*, 16 (3). 321-341.
- DOĞAN, H. (1997). *Eğitimde program ve öğretim tasarımı*. Ankara: Önder Matbaacılık.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

- DUNKEL, H. (1970). *Herbart and Herbartianism: An educational ghost story*. Chicago: University of Chicago Press.
- ERTÜRK, S. (1966). *Planlı eğitim ve değerlendirme*. Ankara: Güzel İstanbul Matbaası. MEB Öğretmeni İşbaşında Yetiştirme Bürosu Yayınları.
- ERTÜRK, S. (1972). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.
- GEITZ, H., HEIDEKING, J. ve HERBST, J. (Eds.). (1995). *German influences on education in the United States to 1917*. Cambridge: Cambridge University Press.
- GILES, H., McCUTCHEN, S. ve ZECHIEL, A. (1942). *Exploring the curriculum: The work of thirty schools from the viewpoint of curriculum consultants*. New York: Harper&Brothers.
- GIROUX, H., PENNA, A. ve PINAR, W. (1981). *Curriculum and instruction: Alternatives in education*. Berkley: McCutchan.
- GLANZ, J. ve BEHAR-HORENSTEIN, L.S. (2000). *Paradigm debates in curriculum and supervision: Modern and postmodern perspectives*. Westport: Bergin & Garvey.
- HESAPÇIOĞLU, M. ve DURMUŞ, A. (2006). *Türkiye'de eğitim bilimleri: Bir bilanço denemesi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- HOLMGREN, C. ve FROM, J. (2005). Taylorism of the mind: entrepreneurship education from a perspective of educational research. *European Educational Research Journal*, 4(4), 382-390.
- JACKSON, P. (1992). Conceptions on curriculum and curriculum specialist. In P. Jackson. (Ed.), *Handbook of research on curriculum*. (pp.3-40). New York: McMillan.
- JONES, T. J. (1906). *Social studies in the hampton curriculum*. Hampton: Hampton Institute Press.
- KANIGEL, R. (2005). *The one best way: Frederick Winslow Taylor and the enigma of efficiency*. Cambridge: MIT Press.
- KARAKAYA, Ş. (2004). *Eğitimde program geliştirme çalışmaları ve yeni yönelimler*, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- KILPATRICK, W. (1917). Project teaching. *General Science Quarterly*, 1(2), 67-72.
- KILPATRICK, W. (1918). The project method. *Teachers College Record*, 19(4) 319-335.
- KIM, Y. C., LEE, S. D., JOO, H. J. (2014). Curriculum studies as reconceptualization discourse: A tale of South Korea. In William F. Pinar (Ed.), *International Handbook of Curriculum Research*. (pp.299-314). Second Edition. New York: Routledge.
- KING, I. (1913). *Education for social efficiency: A study in the social relations of education*. New York: D. Appleton and Company.
- KLIEBARD, H. (1975). Bureaucracy and curriculum theory. In William Pinar (Ed.), *Curriculum theorizing: The reconceptualists*. (pp.70-83). Berkley: McCutchan.
- KLIEBARD, H. (1986). *The struggle for the American curriculum 1893-1958*. Boston: Routledge.
- KÜÇÜKAHMET, L. (2014). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- LEE, Y. (2003). Politics and theories in the history of curricular reform in South Korea. In William Pinar (Ed.), *International handbook of curriculum research* (pp. 541-552). New York: Routledge.
- OGDEN, J. (1859). *The science of education and the art of teaching*. Cincinnati: Moore, Wilstach, Keys and Co.
- ORNSTEIN, A. ve HUNKINS, F. (1988). *Curriculum: Foundations, principles and issues*. New York: Prentice Hall.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

- ÖZÇELİK, D.Ali. (2010), *Eğitim programları ve öğretim: Genel öğretim yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- PALMER, F. B. (1887). *Science of education*. Cincinnati: Van Antwerp, Bragg and Co.
- PINAR, W. F., REYNOLDS, W. M., SLATTERY, P. ve TAUBMAN, P. M. (1995). *Understanding curriculum. An introduction to the study of historical and contemporary curriculum discourses*. New York: Peter Lang Publishing, Inc.
- PUTNAM, D. (1899). *A manual of pedagogics*. Boston: Silver, Burdett and Company.
- RICE, J. M. (1913). *Scientific management in education*. New York: Publishers Printing Company.
- SAARI, A., SALMELA, S. ve VILKKILA, J. (2014). Governing autonomy: Subjectivity, freedom and knowledge in Finnish curriculum discourse. In William F. Pinar (Ed.), *International Handbook of Curriculum Research*.(pp.183-200). Second Edition. New York: Routledge.
- SANDERS, E. (1999). *Roots of reform: Farmers, workers, and the American state, 1877-1917*. Chicago: University of Chicago Press.
- SEZGİN, S.İ. (1991). *Mesleki ve teknik eğitimde program geliştirme*. Ankara: Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Yayınları.
- STONE, M.K. (1985). *Ralph W. Tyler's principles of curriculum, instruction and evaluation: Past influences and present effects*. Unpublished doctoral dissertation. Loyola University of Chicago.
- ŞEKER, H. (2013). *Eğitimde program geliştirme: Kavramlar, yaklaşımlar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- TANNER, D. ve TANNER, L. (1990). *History of the school curriculum*. New York: McMillan.
- TAYLOR, F.W. (1911). *The principles of scientific management*. New York: Harpers Brothers Publishers.
- TYLER, R. (1949). *Basic principles of curriculum and instruction*. Chicago: The University of Chicago Press.
- VARGAS, J. M. (2014). Curriculum studies in Columbia. In William F. Pinar (Ed.), *International Handbook of Curriculum Research*.(pp.134-150). Second Edition. New York: Routledge.
- VARIŞ, F. (1971). *Eğitimde program geliştirme: Teori ve teknikler*. Ankara: AÜ Eğitim Fakültesi Yayınları.
- WALZ, A. John (1937). *German influences in American education and culture*. Philadelphia: Carl Schurz Memorial Foundation Inc.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- AKTAN, S., (2015). “Bir Öncü ve Eseri: Planlı Eğitim ve Değerlendirme - Türkiye’de Bilimsel-Teknik Program Geliştirme Paradigmasının Doğuşu / A Pioneer And His Work: Planned Education And Evaluation-The Birth Of The Scientific And Technical Curriculum Development Paradigm In Turkey”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Şefik Yaşar Armağanı), Volume 10/11 Summer 2015, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8617>, p. 39-56.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

